

BARCELONA

8. L'AFANY PER LA GARANTIA I LA DEFENSA

L'ASSOCIACIÓ
DRETS SEXUALS
I REPRODUCTIUS

BARCELONA

La pandèmia provocada pel **COVID-19** va aparèixer a Catalunya a partir del 2020, provocant en aquests anys una saturació en el sistema sanitari i agreujant la situació social desigual respecte els drets sexuals i reproductius, així com un retrocés en els drets a la salut de les dones. Les restriccions de mobilitat i la por al contagi es tradueixen en dificultats per accedir a anticonceptius d'emergència i serveis d'avortament.

Aquesta nova situació social provoca a la vegueria de Barcelona una intensificació de les barreres existents en l'accés als serveis de salut sexual i reproductiva, exercint una violència institucional i la vulneració dels drets sexuals i reproductius de la ciutadania. Els governs i les institucions van centrar els seus esforços en el control de la pandèmia i en l'atenció a les persones afectades, demostrant una manca de mitjans i recursos per fer front a

la crisi del COVID-19 malgrat els esforços de les professionals. En aquest sentit, els serveis especialitzats en l'atenció sexual i reproductiva van estar tancats o van veure minvada la seva activitat.

La restricció de mobilitat va ser una altra de les conseqüències que va portar la pandèmia en la vulneració dels DSiR a Barcelona. Doncs moltes dones no podien accedir a anticonceptius orals d'emergència ni a l'exercici del dret a l'avortament o bé per una restricció de mobilitat o per la por a exposar-se al virus. Així i tot, a Catalunya, es van prendre algunes mesures normatives d'urgència que van ser úniques a tot l'Estat i impulsades per L'Associació de Drets Sexuals i Reproductius en col·laboració amb les professionals del Departament de Salut. N'és el cas de la **IVE telemàtica**, una mesura que únicament va ser implantada a Catalunya i posteriorment a Galícia. Aquesta resolució permetia realitzar la primera visita de forma telemàtica i d'aquesta manera s'evitava el desplaçament de les dones al centre de salut. Així, doncs, aquesta nova resolució, pionera a l'estat, va permetre transmetre la mateixa informa-

Cartell de les manifestacions descentralitzades per un avortament lliure i gratuït

Font: Dret al propi cos

guerria de Barcelona va ser pionera en aquesta implementació, on es concentraven la majoria dels serveis de salut preparats per adaptar-se a les noves mesures. Alhora, dins de la vegueria de Barcelona es va mostrar, també, una gran variabilitat segons el territori. La regió metropolitana del Barcelonès comptava amb un millor accés a la IVE telemàtica i una oferta de serveis sexuals i reproductius més amplia. També, es van organitzar campanyes d'informació i suport per garantir que les dones coneguessin les opcions disponibles, així com recursos per a aquelles que podien tenir dificultats amb la tecnologia. Al Baix Llobregat, la im-

ció d'una primera visita per telèfon, videoconferència o correu electrònic, relegant la visita presencial als centres de salut només en el dia de la intervenció.

D'aquesta manera, la implementació de l'IVE telemàtica a Catalunya va ser una resposta innovadora a les limitacions que va generar la pandèmia de COVID-19. La ve-

plementació de l'IVE telemàtica va ser menys uniforme. Si bé hi havia serveis disponibles, l'accés a la tecnologia i la connexió a internet podia ser un obstacle per a moltes dones, especialment a les zones més rurals. A la comarca del Maresme, la implementació de l'IVE telemàtica va patir dificultats a causa de la dispersió poblacional i la limitació de serveis d'atenció a la salut sexual. La falta de recursos i la formació dels professionals va dificultar l'ús de la IVE telemàtica. No obstant això, algunes iniciatives locals van intentar informar les dones sobre les opcions disponibles. La regió del Vallès Occidental va experimentar una implementació mixta de la IVE telemàtica. Les ciutats més grans, com Sabadell i Terrassa, van tenir un millor accés a serveis telemàtics que les zones més petites i menys poblades. Les entitats de la zona van col·laborar amb professionals de la salut per crear campanyes d'informació sobre l'IVEs telemàtiques, millorant l'accés i la consciència entre la població. Al Vallès Oriental, la implementació de l'IVE telemàtica va ser més lenta, amb menys serveis disponibles i una menor capacitat de respos-

L'OBSERVATORI DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS

ta a les necessitats de les dones. Algunes organitzacions van treballar per sensibilitzar sobre les IVEs telemàtiques, però l'efecte no va ser tan ampli com a altres parts de la vegueria.

Malgrat la innovadora mesura de l'IVE telemàtica, **L'Observatori dels Drets Sexuals i Reproductius**, de l'Associació dels drets sexuals i reproductius, ha rebut denúncies específiques de la vegueria de Barcelona que posen de manifest els nombrosos obstacles que les dones han hagut d'afrontar durant el període de confinament i posteriorment. Això inclou dificultats per accedir a l'avortament, a serveis sense targeta sanitària, a l'anticoncepció d'urgència i a la reproducció assistida. A més, s'han reportat casos de violència obstètrica durant el seguiment de l'embaràs i el part. En aquest context, el sistema de salut es va veure desbordat, i les xarxes de suport, juntament amb entitats de base, comunitàries i activistes, van realitzar grans esforços per garantir l'accés a aquests serveis. Van acompanyar la població afectada i van denunciar la problemàtica, reclamant la implementació de mesures dotades

de recursos i mitjans per assegurar els drets sexuals i reproductius durant la pandèmia.

Un pas endavant en la institucionalització dels feminismes es dona aquests anys quan el Govern de la Generalitat de Catalunya crea l'any 2021 la **Conselleria de Feminismes** com a departament independent per gestionar les polítiques d'igualtat, feminismes i drets LGTBIQ+ amb l'objectiu de donar pes i visibilitat a aquestes qüestions dins de l'agenda política del govern català. Aquesta institucionalització a demanda del moviment feminista permet donar visibilitat i posar al debat polític i social la promoció dels drets, polítiques d'igualtat i feministes. Però, alhora, aquesta institucionalització porta un risc de perdre força reivindicativa dels feminismes en el procés de diluir o burocratitzar aquest moviment, allunyant-se de les bases socials.

Al mateix temps, al llarg d'aquest anys des de la campanya pel dret a l'avortament lliure i gratuït es continua incidint amb força la necessitat de reconèixer a les dones com a subjectes de drets i sobiranes. D'aquesta manera, es **reactiven**

mobilitzacions territorials per l'accés a l'avortament des de la universalitat i la inalienabilitat.

Aquestes lluites van centralitzar les seves demandes per contribuir a una nova legislació que no contempli terminis restrictius i fomenti la capacitat de decisió i d'agència de les dones i les persones gestants en qualsevol moment de l'embaràs.

D'aquesta manera, aquests anys, també es caracteritzen per l'assoliment d'una garantia en la defensa dels DSiR, presentant una modificació de la Llei sexual i reproductiva i la interrupció voluntària de l'embaràs, arrel de la força i continuïtat de les entitats base i la voluntat d'un govern capaç de materialitzar algunes de les demandes reclamades pels moviments feministes.

La Llei Orgànica 1/2023 modifica la Llei orgànica 2/2010 **de Salut Sexual i Reproductiva i de la Interrupció Voluntària de l'Embaràs**, amb l'objectiu de garantir els drets fonamentals relacionats amb la salut sexual i reproductiva. Entre les millores destacades es troben:

- ✳ L'eliminació del termini de "reflexió dels tres dies".

- ✳ La restauració del dret a avortar lliurement per a dones d'entre 16 i 18 anys sense necessitat de permís parental.
- ✳ La regulació de l'objecció de consciència per garantir l'accés a l'avortament als centres públics arreu del territori.
- ✳ Es financen mètodes anticonceptius de forma gratuïta a través de la distribució dels centres de salut i els serveis sexuals i reproductius especialitzats.
- ✳ La promoció de l'educació sexual amb una perspectiva de gènere, impulsant la seva implementació en els currículums escolars adaptats a les diverses franges d'edat.
- ✳ Es reconeix la salut menstrual com un estàndard de salut, incloent la distribució gratuïta de productes menstruals i la possibilitat de baixa laboral per dolors intensos.

Malgrat aquests avenços legislatius, persisteixen desigualtats territorials i la necessitat d'implementar una educació sexual obligatòria i d'assegurar l'avortament quirúrgic en centres públics. També és crucial eliminar l'estigma al voltant de

Encara ens trobem amb què entitats científiques no volen reconèixer ni tan sols aquesta paraula de violència obstètrica”

l'avortament i construir espais més segurs per a les dones. Aquestes seran algunes de les reivindicacions que continuaran defensant les entitats feministes de la vegueria de Barcelona.

Com hem anat veient anteriorment, aquests anys estan caracteritzats per avenços legals importants que impliquen un canvi de paradigma sobre el tractament dels DSiR. Un exemple d'això n'és la formulació de **l'Estratègia Nacional dels Drets Sexuals i Reproductius** establerta pel Govern de Catalunya per garantir i promoure els DSiR de la ciutadania partint d'una perspectiva feminista interseccional i basada en un enfocament de drets humans. Aquesta estratègia té com a objectiu principal eliminar les barreres estructurals que impedeixen un accés equitatiu als serveis de salut sexual i reproductiva, especialment per a les dones i col·lectius vulnerables. Inclou accions com la formació en igualtat de gènere, la creació de recursos que promouen la presa de decisions informades i la lluita contra la violència obstètrica. És significativament important la definició de violència obstètrica i la necessi-

tat d'un reconeixement i comprensió per part dels professionals de la salut i de la societat, tal com expressaven en

el grup focal de Barcelona: *“ara finalment ja ens estem enfrontant amb la violència obstètrica, que no només és obstètrica sinó ginecològica. Qui no ha tingut alguna experiència pròpia o aliena o les dos? i aquest és un tema important encara, perquè és un tema que fa mal i que encara ens trobem amb què entitats científiques no volen reconèixer ni tan sols aquesta paraula de violència obstètrica”*¹

Un dels projectes clau d'aquestes estratègies és "La meva regla, les meves regles", una iniciativa pionera a Catalunya, en la qual l'associació dels drets sexuals i reproductius ha participat, que té com a objectiu lluitar contra la pobresa menstrual i promoure la salut menstrual com a dret de totes les persones menstruants. Aquest projecte inclou la distribució gratuïta de produc-

¹ Grup focal de Genealogia Feminista a Barcelona, celebrat a Ca la dona.

Iniciativa per normalitzar la salut menstrual.

Font: Departament d'Igualtat i Feminisme, Generalitat de Catalunya

tes menstruals com copes i calces menstruals, així com l'educació sobre el cicle menstrual en l'àmbit escolar. La iniciativa busca normalitzar la salut menstrual i trencar estigmes.

Els èxits de l'autoorganització de les dones a la vegueria de Barcelona han estat fonamentals en la visibilització i transformació dels DSiR. Les iniciatives locals, juntament amb la col·laboració d'entitats feministes, han ajudat a garantir que els drets siguin visibilitzats, reconeguts i respectats. Per aquesta raó, **l'estratègia de Salut Sexual i Reproductiva de l'Ajuntament de Barcelona que es va iniciar al 2014** s'insereix dins d'aquest marc general, centrant-se en la millora de l'atenció sanitària en qüestions com l'anticoncepció, l'avortament, i la salut menstrual de la ciutat de Barcelona. També inclou mesures per garantir l'educació sexual a tots els nivells educatius, promovent una visió integral de la salut sexual

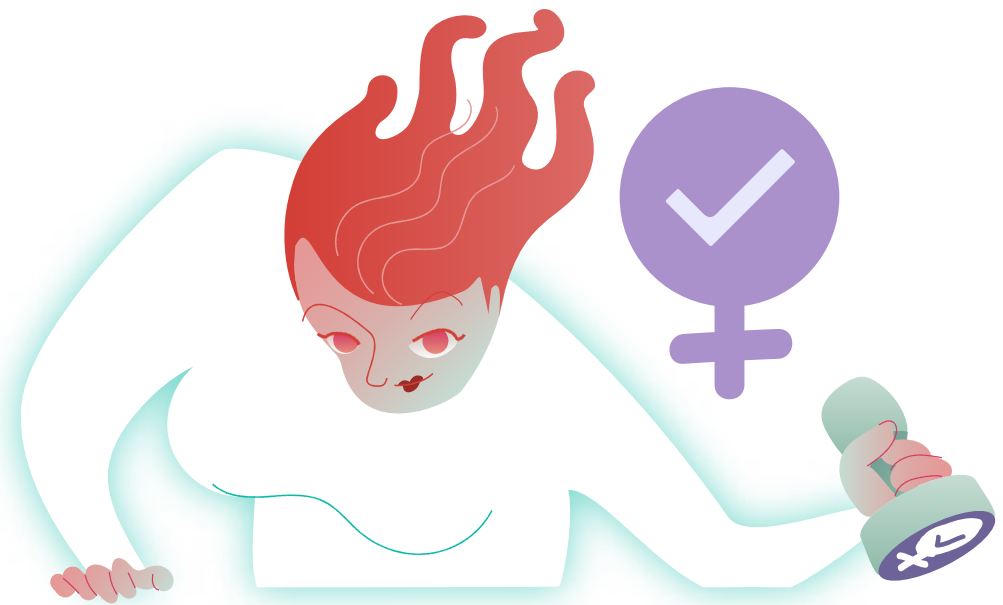
que respecti la diversitat i la igualtat de gènere.

Per tant, des del 2014 les entitats, agents institucionals i comunitaris de la ciutat de Barcelona han treballat conjuntament per dissenyar un marc d'actuació per la garantia dels drets sexuals i reproductius.

No obstant això, aquest avanç en la defensa dels drets sexuals i reproductius ha trobat una forta oposició en forma de discursos d'odi i confrontació. A mesura que les mesures legislatives es discutien i s'implementaven, s'ha observat un augment de la retòrica contrària a la salut sexual i reproductiva, que prové tant de sectors conservadors com d'alguns grups polítics i socials. Aquesta oposició s'ha manifestat mitjançant campanyes destinades a deslegitimar els drets de les dones a decidir sobre els seus propis cossos, fomentant discursos que promouen la culpa i l'estigmatització en relació amb l'avortament i la contracepció. A més, els atacs verbals i les accions de protesta contra institucions que ofereixen serveis d'avortament han creat un clima de por i inseguretat per a les dones que intenten accedir a

BARCELONA

aquests serveis. Aquesta dinàmica de confrontació no només debilita la lluita pels drets sexuals i reproductius, sinó que també alimenta una cultura de violència i control sobre els cossos de les dones, posant en risc les conquestes socials i els drets fonamentals que s'han obtingut amb tant d'esforç.

ELABORAT PER L'ASSOCIACIÓ DE DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS EN EL MARC DEL PROJECTE
GENEALOGIA FEMINISTA DELS DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS.

Recerca i elaboració **Laia Moreno Fernández** / Gràfica i il·lustracions **Mercè M. Tarrés** / Coordinació **Sílvia Aldavert**

L'Associació

✉ contacte@lassociacio.org

☎ 933 055 322

🌐 <https://lassociacio.org/>

📱 @lassociacio 📺 @lassociaciotsr

AMB EL SUPORT DE

